

dr hab. Anna Rakowska, prof. UŁ
Katedra Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Łódzkiego

Łódź, 10 stycznia 2025 r.



RECENZJA
DOROBKU NAUKOWEGO PANA DRA
dr MAURO ARTURO RIVERA LEÓN
w postępowaniu habilitacyjnym

1. Uwagi wstępne

Niniejszą recenzję sporządziłam w związku z postępowaniem habilitacyjnym, prowadzonym na wniosek Pana doktora Mauro Arturo Rivera León, na podstawie przepisów ustawy z 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Przywołana ustawa w art. 219 ust. 1 stanowi, że „*Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej*”.

Dr Mauro Arturo Rivera León jako osiągnięcie naukowe, mające w myśl art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stanowić podstawę złożonego wniosku, wskazał monografię zatytułowaną

Supermajorities in Constitutional Courts, liczącą 241 stron, opublikowaną w 2024 r. przez Wydawnictwo „Taylor & Francis Group”, wymienione w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe (poziom II, poz. 26).

Badania naukowe prowadzące do osiągnięcia wyników naukowych pozwalających na opublikowanie recenzowanej monografii zostały sfinansowane ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2014 – 2021, projekt nr 2020/37/K/HS5/02758

2. Charakterystyka drogi naukowej Habilitanta i jego zainteresowań

Oceny dorobku naukowego doktora Mauro Arturo Rivera León dokonałam na podstawie dokumentów załączonych do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, w szczególności sporządzonego przez Habilitanta autoreferatu, przedstawiającego jego dorobek naukowy oraz wykazu opublikowanych prac naukowych wraz z informacją o osiągnięciach dydaktycznych i współpracy naukowej oraz przedstawionych przez niego publikacji i pozostałych udostępnionych informacji oraz dokumentów.

Pan doktor Mauro Arturo Rivera León licencjat z prawa zdobył na Uniwersytecie Sonora, Hermosillo w Meksyku. Dyplom uzyskał w 2011 roku na podstawie współautorstwa monografii zatytułowanej *Elementos de Lingüística Jurídica*. Studia magisterskie ukończył na Universidad Compuvence de Madrid - studia „Master en Derecho Parlamentario, Elecciones y Estudios Legislativos” w Centrum Prawa Parlamentarnego, gdzie w 2012 roku uzyskał stopień magistra. Stopień doktora w dziedzinie nauk prawnych Habilitant uzyskał na tym samym uniwersytecie na podstawie rozprawy doktorskiej zatytułowanej *La legitimación en la acción de inconstitucionalidad y la controversia constitucional Mexicana: un estudio comparado* przygotowanej pod kierunkiem prof. Javiera Garcíi Roca i prof. Diego Valadés Ríosa w 2015 r. Doktorat został przyznany z wyróżnieniem (*Sobresaliente suma cum laude por unanimidad*).

Oдноśnie do drogi zawodowej Habilitanta, to obecnie jest on zatrudniony na stanowisku adiunkta na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, gdzie wcześniej był zatrudniony na tym samym stanowisku jako kierownik Projektu Badawczego nr 2020/37/K/HS5/02758. Poprzednio pracował na Uniwersytecie Iberoamerykańskim w Meksyku. Ponadto był zatrudniony w Sądzie Najwyższym w Meksyku, w Federalnym

Sądzie Wyborczym w Meksyku i w Komisji ds. poprawek do Konstytucji w Kongresie Miasta Meksyk.

Swoimi zainteresowaniami Habilitant obejmuje przede wszystkim zagadnienia: konstytucjonalizmu, sądów konstytucyjnych i kontroli konstytucyjności prawa, techniki legislacyjnej, digitalizacji prawa, prawa wyborczego. W każdym z tych zakresów tematycznych Wnioskodawca jest autorem wartościowych publikacji. Pan doktor jest autorem trzech i współautorem dwóch monografii naukowych, a także 60 artykułów i rozdziałów, w tym 13 w języku angielskim, 45 w języku hiszpańskim i dwóch po polsku. Zajmował się także tłumaczeniami tekstów naukowych.

Co należy z uznaniem podkreślić, Habilitant angażuje się we współpracę międzynarodową. Wnioskodawca odbył osiem staży naukowych: 3 w Niemczech, 2 w Polsce, i po jednym w Belgii, Hiszpanii i Meksyku. Kierował sześcioma projektami badawczymi; obecnie w toku pozostają dwa takie projekty.

Dr Mauro Arturo Rivera León ponadto wykazuje niezwykłą aktywność w zakresie czynnego uczestnictwa w konferencjach naukowych; łącznie wygłosił referaty na 35 takich konferencjach (w języku angielskim i hiszpańskim). Jest także zdobywcą nagród badawczych i członkiem międzynarodowych stowarzyszeń naukowych.

W Meksyku Habilitant przeszedł ewaluację naukową SNI, w wyniku której nadano mu w 2022 r. kategorię 2, odpowiadającą stanowisku profesora nadzwyczajnego (*associate professor*).

Ma duże doświadczenie dydaktyczne: na poziomie licencjackim, magisterskim, a także podyplomowym – prowadzi zajęcia w języku polskim, angielskim i hiszpańskim. Wygłasza też wykłady gościnne, pełni funkcję promotora prac dyplomowych.

3. Ocena monografii pt. *Supermajorities in Constitutional Courts*

3.1. Wybór tematu monografii

Dr Mauro Arturo Rivera León swoją „książkę habilitacyjną” poświęcił zagadnieniu większości kwalifikowanych w sądach konstytucyjnych. Z pewnością wybór ten należy ocenić jako trafny, przede wszystkim z uwagi na

aktualność i ważkość podjętego tematu, ale także jego interdyscyplinarność i uniwersalizm (Habilitant dokonuje analizy nie tylko prawniczej, ale także historycznej, politologicznej, czy socjologicznej). Jak zdaje się dostrzegać sam Autor, problem większości w działalności orzeczniczej sądów, w tym konstytucyjnych, jest ważnym i jednocześnie kontrowersyjnym i „wielopłaszczyznowym” zagadnieniem współczesnego konstytucjonalizmu. Wybór należy pochwalić tym bardziej, że opracowanie ma charakter przekrojowy nie tylko historycznie, ale także geograficznie, a regułę podejmowania decyzji (zapadania orzeczeń) większościami kwalifikowanymi Habilitant opisuje w kontekstach polityczno-społecznych wybranych państw. Doświadczenia wybranych przez Wnioskodawcę państw są ciekawą i pouczającą perspektywą dla prawnika polskiego.

Trzeba też podkreślić, że - jak dotychczas - brak jest prawniczego kompleksowego i szerokiego opracowania podjętego przez Habilitanta tematu wśród polskich naukowców, przygotowanego w sposób zbliżony do sposobu przyjętego w recenzowanej monografii.

Warto też zaznaczyć, że zagadnienia podejmowane przez Mauro Arturo Rivera León w książce nie były wcześniej bezpośrednio przedmiotem szerszych opracowań jego autorstwa, dzięki czemu z pewnością praca nie ma charakteru odtwórczego, nie stanowi jedynie zebrania i odtworzenia dotychczasowych publikacji Habilitanta (choć Habilitant podejmował fragmentarycznie te zagadnienia we wcześniejszych publikacjach). Monografia jest nadto o tyle cenna, że przedstawia podjęty temat nie tylko od strony teoretycznej, ale Habilitant opisuje szeroko orzecznictwo sądów wybranych państw, przywołując stany faktyczne rozpatrywanych spraw, ich kontekst społeczno-polityczny, co pozwala czytelnikowi na odkodowanie praktycznych skutków koncepcji poszczególnych mechanizmów podejmowania decyzji przez sądy konstytucyjne. To wartościowe, bo nauki prawne powinny zajmować się badaniem zarówno norm, jak i działalności ludzkiej w związku m.in. z rzeczywistością społeczną, gdyż „normy są formą, działalność ludzka zaś jest treścią” (B. Renik, *Wstęp do nauk prawnych według wykładów Prof. dr. W. Klonowieckiego*, Lublin 1947, s. 6-7). W rozważaniach Habilitanta prawidłowość ta nabiera szczególnego znaczenia.

3.2. Ocena strony formalnej monografii

W tym aspekcie przedstawiona monografia zasługuje na pozytywną ocenę. Książka napisana jest co do zasady prawidłowym prawniczym językiem, w sposób atrakcyjny i zrozumiały dla czytelnika.

Przypisy Habilitant sporządził w prawidłowy sposób, są one często obszernie, istotnie uzupełniają treść rozważań.

Całość rozprawy dzieli się na trzy części, obejmujące siedem rozdziałów. Część I zatytułowana jest: Teoria większości kwalifikowanych, część II opisuje większość kwalifikowaną w praktyce, część III zaś to analiza porównawcza większości kwalifikowanych w sądach konstytucyjnych. W załączniku Autor objaśnił gromadzenie danych i metody („*Appendix: Data Sources and Collection Methods*”)

* * *

Pierwszy z rozdziałów, stanowiący wstęp do rozważań, przedstawia zakres pracy, jej strukturę oraz podstawowe metody i linię argumentacyjną monografii i liczy 6 stron, drugi rozdział, w którym Habilitant omawia stanowiska literatury przedmiotu dotyczące większości kwalifikowanych, zajmuje 18 stron. Otwierający część II trzeci rozdział, dotyczący większości kwalifikowanych w praktyce, liczy 45 stron, na kolejny, czwarty rozdział, analizujący współczesne większości kwalifikowane w sądach konstytucyjnych, składają się 63 strony. Piąty rozdział, wyrażający propozycję typologii reguł większości kwalifikowanych, liczy 33 strony. Rozdział szósty, w którym Autor bada, czy większość kwalifikowana ma wpływ na sądy konstytucyjne, obejmuje 28 stron. Ostatni, siódmy rozdział, zawierający konkluzje, liczy 4 strony. Warto zaznaczyć, że rozdział pierwszy zastępuje wstęp do monografii, rozdział siódmy jest zaś jej zakończeniem. Dysproporcja objętości pozostałych rozdziałów (najkrótszy – 18 stron, najdłuższy – 63) jest jednak za każdym razem uzasadniona merytoryczną stroną rozważań prowadzonych w poszczególnych fragmentach książki.

Wszystkie dzielą się na podrozdziały oraz dodatkowo na mniejsze jeszcze jednostki redakcyjne, co ocenić należy jako potrzebne, a zarazem wystarczające dla przejrzystości treści monografii.

Podstawowe zastosowanie w monografii znalazły metoda dogmatyczno-prawna, metoda historyczna, socjologiczna oraz *last but not least* – w istotnym zakresie – metoda prawno-porównawcza.

Jednoznacznie pozytywnie należy ocenić wstęp do monografii (rozdział 1), gdzie Habilitant w sposób atrakcyjny dla czytelnika wyjaśniła przyczyny wyboru tematu, jego znaczenie i podstawowe pojęcia oraz zagadnienia poruszane dalej w poszczególnych rozdziałach, a także wyraźnie nakreślił cel i tezę pracy, uzupełniając ją hipotezami.

Po zakończeniu (rozdział 7), oraz załączniku Habilitant umieścił obszerną Bibliografię wykorzystaną przy pisaniu monografii, która szacunkowo liczy kilkaset pozycji literatury. Znakomita większość z nich są to opracowania anglo-, hiszpańsko- i niemieckojęzyczne. Habilitant szeroko wykorzystywał także orzeczenia sądów państw, których regulacje ustrojowe omawia. Posiłkował się także oczywiście aktami prawnymi.

Podsumowując rozważania na temat formalnych aspektów pracy należy skonkludować, że monografia pozostaje na wysokim poziomie przygotowania, i zasługuje na wysoką pozytywną ocenę formalnoprawną.

3.3. Ocena strony merytorycznej monografii

Przechodząc do oceny merytorycznej przedstawionej do recenzji książki, to należy w pierwszej kolejności podkreślić jej liczne zalety, do których należą:

1. konsekwentny i logiczny dla czytelnika układ treści;
2. kompletne ujęcie podjętego tematu, z uwzględnieniem zagadnień teoretycznych z pogranicza prawa publicznego, praktyki orzeczniczej i poglądów doktryny na opisywane w monografii zagadnienie, z uwzględnieniem tła historycznego, politycznego i społecznego opisywanych zjawisk;
3. sprawne i właściwe posługiwanie się przez Habilitanta aktami prawnymi, literaturą fachową (różnojęzyczną) oraz orzecnictwem;
4. doskonałe łączenie analizy teorii i praktyki orzeczniczej oraz znaczenia zjawisk politycznych i społecznych;
5. celność wniosków wyciąganych z prowadzonych rozważań, a także ich racjonalne uzasadnianie.

W warstwie merytorycznej recenzentka (niebędąca jednak specjalistką w zakresie sądownictwa konstytucyjnego wszystkich analizowanych przez Habilitanta państw) nie dostrzega wad. Do niewątpliwych zalet monografii należy jej wyjątkowość, sprowadzająca się do podjęcia tematu, który nie doczekał się licznych opracowań w nauce prawa, w szczególności dostępnej dla

polskiego czytelnika, a jest jednocześnie niezwykle aktualny i ważny – nie tylko teoretycznie, ale przede wszystkim praktycznie i orzeczniczo. Autor dla zobrazowania prowadzonych rozważań szeroko i niezwykle interesująco wyjaśnia tło polityczno-społeczne przyjmowanych przez ustrojodawców rozwiązań w zakresie konstrukcji sądów orzekających o konstytucyjności prawa, ich składu, procedur orzekania, a przede wszystkim – większości koniecznych dla podjęcia decyzji orzeczniczych. Dla zobrazowania opisywanych mechanizmów przywołuje wiele orzeczeń, wyjaśniając (z różnych perspektyw) zawarte w nich rozstrzygnięcia. Szczegółowo omawia i niuansuje przyczyny poszczególnych orzeczeń, w sposób przystępny opisując subtelne różnice między poszczególnymi podejściami i teoriami większości kwalifikowanej. Pokazuje w ten sposób oddziaływanie większości kwalifikowanych na sądy i ich działalność orzeczniczą. Rozważania Autora z pewnością nie tylko powinny doczekać się rozwinięcia w dalszych opracowaniach naukowych (co sam Habilitant sugeruje w końcowej części monografii, wymieniając chociażby państwa nieobjęte recenzowanym opracowaniem, a z ciekawymi rozwiązaniami i praktyką), ale także mogą stanowić bazę dla teoretyków i legislatorów dla konstruowania modeli i procedur orzeczniczych.

O tym, iż opracowany przez Habilitanta temat nie jest obojętny z polskiego punktu widzenia niech świadczą problemy, przed jakimi w ostatnich latach stają rodzime organy władzy sądowniczej, w tym w szczególności Trybunał Konstytucyjny. Pośród różnych przykładów, Wnioskodawca opisuje także sytuację Polski, gdzie w 2015 r. rządząca wówczas większość zdecydowała się na ustanowienie wysokiego kworum i większości kwalifikowanej – z przyczyn politycznych. Rozważania dotyczące tej sytuacji, ale także przesłanek ustanawiania większości kwalifikowanych w sądach konstytucyjnych innych opisywanych państw, skłaniają do głębszego zastanawiania się nad konsekwencjami takiego rozwiązania, w szczególności w aspekcie innych okoliczności orzeczniczych, jak kworum wymagane dla podjęcia decyzji, procedura (i praktyka) powoływania sędziów, instytucja zastępcy sędziego, czy też skutki nieuzyskania większości kwalifikowanej, a także ujawniania przez sędziów sposobu i przyczyn sposobu ich głosowania (co dla polskiego czytelnika, dla którego niekwestionowaną zasadą jest tajność narady, jest bardzo interesujące). Autor wyróżnia i opisuje takie zjawiska, jak „deferencja” i „konsensus”, a także „ostrożność” i „atak na sądy” jako przesłanki ustanawiania większości kwalifikowanych (Polska niestety zalicza

się do ostatniej kategorii). Zastanawia się wreszcie nad hipotezą wpływu większości kwalifikowanych na „paraliż sądu”, przy czym dochodzi do wniosku, że nie ma koniecznego związku między przyjęciem zasady takiej większości a wymienionym zjawiskiem.

O tych wszystkich aspektach Habilitant pisze z nieskrywanym zainteresowaniem, wykazując szeroką wiedzę i dojrzałość analizy, wręcz „wciągając” czytelnika w lekturę. Autor m.in. opisuje modele nazwane numerycznymi i ułamkowymi, skutecznie i w ciekawy oraz przekonujący sposób obala tezę o monolityczności reguły większości kwalifikowanej, uzasadnia, dlaczego prawne źródło (umocowanie) większości kwalifikowanej (konstytucja, ustawa, regulacje wewnętrzne sądu konstytucyjnego, praktyka) stanowi kluczową decyzję ustrojodawcy lub ustawodawcy. Przekonująco wywodzi także, że nie bez znaczenia jest, czy większość kwalifikowana jest wymagana jej dla każdego rodzaju orzeczenia, czy tylko dla niektórych z nich.

W ramach przeprowadzonych w książce badań udało się więc Autorowi w sposób przekonujący zweryfikować postawione we wstępnych częściach pracy hipotezy.

Istotną wartością monografii jest rozdział siódmy, stanowiący podsumowanie i zawarte w nim sprecyzowane i konkretne wnioski. Powinny one stać się podstawą szerszej debaty eksperckiej i publicznej, a także refleksji ustrojodawcy i ustawodawcy. Drugą niekwestionowaną zaletą książki jest wspomniana już i godna pozazdroszczenia umiejętność Autora nakładania na siebie rozważań z zakresu historii, polityki, socjologii społecznej oraz prawa publicznego, z teorii i z praktyki funkcjonowania instytucji ustrojowych, co z pewnością istotnie wzbogaca monografię i pozwala czytelnikowi spojrzeć na podejmowane zagadnienia z szerszej perspektywy.

* * *

4. Konkluzje

Konkludując, należy uznać, że tzw. „książka habilitacyjna” Pana doktora Mauro Arturo Rivera León, z uwagi na swój poziom formalny i merytoryczny, spełnia warunki stawiane tego typu publikacjom. Jest to monografia oparta na bardzo dobrym warsztacie naukowym, oczywistej i dostrzegalnej znajomości przedstawianych zagadnień, w których Wnioskodawca porusza się swobodnie i wyciąga z prowadzonych rozważań prawidłowe i logiczne wnioski. Zarówno

baza źródłowa i bibliograficzna, przytaczane stanowiska przedstawicieli doktryny, orzeczenia sądowe, jak i samodzielna analiza tak teoretyczna, jak i z zakresu praktyki sądowej, przeprowadzona przez Autora, powodują, że czytelnik dostaje do ręki wartościową i bardzo ciekawą publikację, która - co istotne - może stanowić podstawę do dyskusji nad procedurami orzekania przez sądy konstytucyjne i ich konstrukcji oraz procedur działania. Trzeba także podkreślić, że dorobek naukowy Wnioskodawcy, wypracowany po otrzymaniu przez niego stopnia naukowego doktora, stanowi znaczny wkład Habilitanta w rozwój określonej dyscypliny naukowej. Przedłożona przez niego monografia spełnia wymagania opisane w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Jednocześnie Mauro Arturo Rivera León wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w tym w instytucjach zagranicznych.

Opowiadam się tym samym za dopuszczeniem Pana doktora Mauro Arturo Rivera León do dalszych czynności przewodu habilitacyjnego, a w konsekwencji za nadaniem mu stopnia naukowego doktora habilitowanego.

A handwritten signature in black ink, reading "Anna Blichowska". The signature is written in a cursive style with a large, decorative initial 'A'.

